פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני ורב ששת אמר [א]תנא כי רוכלא ליחשיב וליזיל אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן [ב][א]הדיינים חותמין למטה או העדים מאי לאו דיינים דומיא דעדים מה עדים שנים אף דיינים נמי שנים ורב ששת מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ל"ל למיתנא דיינים ל"ל למיתנא עדים הא קמ"ל דלא שנא כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים ולא שנא כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים: מפני תיקון העולם: מאי מפני תיקון העולם ר' יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים ריש לקיש אמר מפני תקנת עגונות ר' יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים סבר לה כרב נחמן דאמר בפני שנים ובי תרי לית להו קלא והיא לא שמעה ולא ידעה ואזלה ומינסבא ואיכא ממזרים וריש לקיש אמר מפני תקנת עגונות סבר לה כרב ששת דאמר בפני ג' ובי תלתא אית להו קלא ושמעה וידעה ולא מינסבא ותקנת עגונות הוא דאיכא ת"ר [ג]בטלו [ב]מבוטל דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו שא"כ [ד]מה כח ב"ד יפה ומי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן אשת איש לעלמא אין [ה]כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה אמר ליה רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות: ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי [ג]יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה במאי קמיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קמיפלגי רבי סבר [ד]עדות שבטלה מקצתה

לא

פלוני ופלוני. תרי משמע וקרי להו דיינים: **רוכל.** מוכר צרורות של בשמים: **חותמין למטה.** גבי פרוזבול תנן לה במסכת שביעית (פ"י מ"ד): **למה לי למיתני דיינים או עדים.** פשיטא דסגי בהני או בהני וליתני עדים והוא הדין אי חתמי דיינין: **בלשון דיינים.** כגון בי דינא הוינא ואתא פלוני ואמר לנא מוסרני לכם פלוני ופלוני כו': **וחתמי עדים.** בלשון עדות כגון איש פלוני עד: **ול"ש כתוב בלשון עדות.** כגון דוכרן סהדותא דהוה באנפנא כו' וחתמי למטה אני פלוני דיין: ה"ג **ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים ול"ש כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים: תקנת ממזרים.** כלומר שלא יהו ממזרים בישראל: **בפני שנים.** היה מבטלו קודם תקנה: ה"ג **ובי תרי לית להו קלא ולא ידעה דבטליה ואזלה ומינסבא: תקנת עגונות הוא דאיכא.** דאצרכייה לילך אחריו או לשלוח שליח והוא לא יטרח בכל אלה בשביל לעגנה: **בטלו.** לאחר תקנת ר"ג בפני ב"ד: **מבוטל.** דאף ע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחותא: **להוסיף על תנאו.** אם היה בו שום תנאי: **מה כח ב"ד.** של תקנת ר"ג יפה אם דבריהן בטלים ע"י זה: **דמדאורייתא בטל גיטא.** שהרי לא בא לידה וזה ביטל את השליח מהיות שלוחו לגירושין: **אדעתא דרבנן מקדש.** להיות קדושין חלין כדת משה וישראל שהנהיגו חכמי ישראל והרי הם אמרו שיפקיעו כל קדושין שבישראל על ידי גט כזה הילכך פקעי שעל מנת כן קידשה: **תינח דקדיש בכספא.** איכא למימר אפקעינהו לקידושין בגט דדבריהן ואמרו ליהוי מעות למפרע מתנה וממילא פקעו שהרי כשקידש ע"מ כן קידש: **קדיש בביאה.** דקיימא לן בקידושין (דף ד:) מכי יקח איש אשה ובעלה[ו] דאשה מתקדשת נמי בביאה: **מאי.** אפקעתא איכא למימר בהא ביאה: **שויוה רבנן.** להאי ביאה למפרע ע"י גט זה: **בעילת זנות.** דאפקעו שם קידושין מינה ויש כהן כח לכך שהרי כשקידש על מנהג חוק דתם קידש כך אני מפרש בכל מקום מלבי. ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דקדושי כסף דרבנן דלא כתיב בהדיא אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון[ז] והיינו דקפריך תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה דכתיב בהדיא (דברים כד) כי יקח איש אשה ובעלה מאי איכא למימר היאך יכלו לעקור דבר מן התורה ומשני שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות של כל מקדש בביאה כדאמר התם (קידושין דף יב:) רב מגיד אמאן דמקדש בביאה משום פריצותא. ותשובות קשות יש בדבר חדא דגזירה שוה גופה תורה היא שהרי לא למדו נסקלין[ח] אלא בגזירה שוה ונותר שהוא בכרת מגזירה שוה למדנו ונערה המאורסה נהרגת בקדושי כסף ואי דרבנן מי מיקטלא ועוד דקמשני שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות היכי מצי לשוייה בעילת זנות הא דאורייתא היא וכי אמרן רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה קידושין מיהא לא בטלי אלא הא והא דאורייתא והא דאית ברבנן כח לבטל מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם לקדש כדת שהנהיגו חכמים בישראל: **אמר לעשרה כתבו גט לאשתי.** וקיימא לן (לקמן דף סו:) כל כמה דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמין: **יכול לבטל.** מותר לבטל ולומר לשנים מהם אל תכתבוהו ואין זה לעקור תקנת רבן גמליאל: **אינו יכול.** שאף זו מן התקנה ואם בטלו אינו מבוטל דאם כן מה כח בית דין יפה:

לא

לא שנא כתוב בלשון דיינים וחתימי עדים. כמו שכתוב בפרוזבול בי דינא הוינא אנא פלוני בר פלוני ומזכרין שם הדיינים בתוך התורף ולמטה חותמים עדים להעיד על הפרוזבול שהוא אמת וקמשמע לן דמכשיר פרוזבול אע"פ שלא חתמו בו הדיינים עצמם לא שנא כתוב בלשון עדים שאין דיינין נזכרים בתוך התורף של פרוזבול דכתיב ביה הכי בי דינא הוינא ואתא פלוני ואמר לנא מוסרני לכם כל חוב שיש לי ביד פלוני ופלוני עדים ומתומים למטה הדיינים ובקונטרס פי' בענין אחר: **ובי** תרי לית להו קלא. וא"ת ולתקנו שיבטל בפני ג' וי"ל מפני תקנת עגונות: **ובי** תלתא אית להו קלא. ואע"ג דמלוה על פה לא גבי ממשעבדי אפילו הלווהו בפני כמה עדים היינו משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף מג.) ואין רגילות להודות לבני אדם אלא כופר לכל השואלים ממנו והא דאמר הכא דבי תרי לית להו קלא וגבי מוכר שדהו בעדים אמרינן בחזקת הבתים (שם דף מא:) דגובה מנכסים משועבדים הכא בעינן גילוי מילתא טפי: **ושמעה** וידעה ולא מינסבא ותקנת עגונות הוא דאיכא. אע"ג דבדין לא מינסבא חשיב עגון דהכי נמי אמרינן בפ' כל הגט (לעיל דף כו:) ובדין הוא אפי' טופס לא לכתוב אלא זימנין דבעי למיזל למדינת הים ולא משכח ספרא שביק לה ואזיל ומיעגנה ויתבה: **כל** דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. ולכן אומר בשעת קידושין כדת משה וישראל: **ואפקעינהו** רבנן לקידושין מיניה. הקשה ה"ר שמואל אם כן יתפיסה על בת אחותו וכשיבואו עדים שזינתה ישלח לה גט ויבטל שלא בפני שליח ופקעי קידושין ונמצא שהיא פנויה ואומר ר"י דלא קשה דאין לחוש אלא כשמחפה עליה שלא כדין אבל הכא כדין מחפה ומן התורה פטורה ועוד הקשה רבי' שמואל דהיכי מחייבין לעולם מיתה אשת איש שזינתה והא התראת ספק היא דשמא ישלח לה גט ויבטלנו ועוד יכולין ממזרים ליטהר ואומר ר"ת דכי האי גוונא לא הוי התראת ספק דאזלינן בתר רובא ורוב אין מגרשין נשותיהן וכששולחין גט אין מבטלין ועוד דאוקמינן אחזקתה שהיא עכשיו נשואה * דאם לא כן נזיר שהיה שותה יין או מטמא למתים אמאי לוקה דאם אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת (נזיר דף מב.) והא התראת ספק היא שמא ישאל על נזירותו ומה שהקשה אם כן יתפיסה על בת אחותו ויכולין ממזרין ליטהר אי ידעינן שלכך מתכוין לא מפקעינן קדושין מיניה דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה שמתוך כך יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות אבל אם ברור לנו שלא נתכוין לכך לא חיישינן אם יכולים ליטהר: **רבי** סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה. וא"ת מנא ליה להש"ם דסבר לא בטלה כולה ויכול לבטל היינו אפי' לכתחילה דלמא סבר בטלה כולה ואפילו הכי יכול לבטל בדיעבד דהא לעיל אית ליה בטלו מבוטל דמלשון יכול לא מצי למידק שיהא מותר לבטל לכתחילה כדמוכח בפרק הזהב (ב"מ דף מט.) דאמר האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו ופריך יכול פשיטא אלא אימא מותר לחזור בו וי"ל דמשמע ליה מילתא דרבי דיכול לבטל אפי' בפני אחד אע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים כיון שלשליח עצמו אומר שהוא מבטלו הוא מבוטל א"נ אפי' לא מהני בלא שנים מ"מ יכול לבטל בפני ב' זה שלא בפני זה ואי בטלה כולה אפילו רבי מודה דאינו מבוטל אפילו בדיעבד כדפרישי' לעיל דדוקא בפני ג' לרב ששת או בפני שנים ביחד לרב נחמן הוא דמבוטל א"נ אע"ג דביטלו בב"ד אומר [רבי] דמבוטל היינו משום דהתם ליכא למיחש כולי האי לממזרות שאם יוודע לשליח קודם הנתינה לא יתננו לה או לאשה קודם שתנשא לא תנשא אבל כאן אפי' כשידעו כולם וגם האשה שביטל הבעל מקצת מן העשרה פעמים יטעו ויהיו סבורים שאחרים לא נתבטלו ותנשא ע"י גיטה ולכך אם היה סובר בטלה כולה היה מודה דאינו מבוטל ולפ"ז אתי שפיר מה שמסתפק הש"ם הי כרבי והי כרשב"ג אפילו למאי דמוקמינן פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה דאפי' קי"ל כרבי בביטלו מבוטל בזה שלא בפני זה מצי שפיר לפסוק כרשב"ג דאינו מבוטל דאפילו רבי אי הוה סבר בטלה כולה הוה מודה באומר לעשרה שאינו מבוטל אבל מתוך פירוש הקונטרס משמע דלרשב"ג דבטלה כולה אף זה מתקנת רבן גמליאל ועל כרחך למ"ד

מפני

מסורת הש"ס

א) [נזיר כא. ב"ק לו: ערכין כג:], ב) שביעית פ"י מ"ד, ג) יבמות לב., ד) [שם וקדושין מב.], ה) יבמות לב: קי. לקמן עג. כ"ב מח: כתובות ג., ו) [דברים כד], ז) [קידושין ד:], ח) [כריתות ה.],

◆

מוסף רש"י

כי רוכלא. כסוחר זה שמונה משומיו (ערכין כג:). או: כי רוכלא דמחזר על העיירות כפרגמטיה שלו והולך ומכריז ומונה יש לי מחטין וכוספות וקטורות, הכי ליחשיב וליזיל (נזיר כא.). **בטלו מבוטל.** בעל ששלח גט לאשתו וקודם שבא אצלה או ששלח לה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא, הרי זה בטל, ותנן כראשונה היה עושה בית דין במקום אחר ומבטלו ולא היה מודיע לה, התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהיו עושין כן מפני תיקון העולם, דזמנין דמבטל ולא ידעה ואינסבא ובניה ממזרים, ועלה תני בטלו לגט לפני בית דין במקום אחר, אחר תקנת רבן גמליאל, מבוטל (יבמות צ:). **מה כח ב"ד יפה.** שהתקינו שלא לעשות כן (שם). **כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש.** תולה בדעת חכמים, דהא כדת משה וישראל קאמר (שם) כל המקדש אשה על דעת שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה, שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטלים לפי דברי חכמים על ידי גיטין שהכשירו חכמים (כתובות ג.). **ואפקעינהו רבנן.** על ידי גט זה, לקידושין מיניה. ושוינהו למעות דקידושין מתנה למפרע, דהפקר בית דין הפקר (יבמות צ:) כשיבא גט שהם אוסרים (כתובות ג.). **תינח.** למימר אפקעתא, **דקדיש בכספא.** דניתא גט זה עוקר הקדושין ויוצא מעות מתנה מעיקרן (שם וכעי"ז יבמות שם) או: דהפקר בית דין הפקר גבי ממון ואלו קידשה בגזל [illegible], דלא הוו קידושין (רשב"ם ב"ב מח:). **קדיש בביאה מאי איכא למימר.** בשלמא על ידי גט כשר, אע"פ שהקידושין קיימים עד עכשיו, גזירת הכתוב הוא שהגט כורתו ומתיר איסורו מכאן ולהבא, אבל זה שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים וביטלו על פי חכמים, צריך אתה לומר שמעיקרן לא יהו קידושין, ואי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע מה תהא על ביאתו (כתובות ג.) מאי אפקעתא איכא למימר, האי ביאה מאי שויה (יבמות צ:). **שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות.** כיון דלדעתא דרבנן תלה, ורבנן אמור דכי יהיב לה גט כי האי תבטל ביאה דמיהוי בעילת זנות. ואית דאמרי תינח קדיש בכספא, דקידושי כסף דרבנן, קדיש בביאה דקידושין דמדאורייתא נינהו מאי איכא למימר, וטעות גדול הוא בידם, דקידושי כסף דאורייתא נינהו וגזירה שוה דקיחה קיחה משדה עפרון גמר לה במסכת קדושין (ב.) וג"ש כמפי נאמרה וכל י"ג מדות, ואי קידושי כסף מדרבנן מי קטלינן נפשא עלייהו, דבעל ארוסה בסקילה, ועוד מאי פירכא דמני שויוה רבנן כו', הא קשיא ליה היכי מצו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא, ומשני ליה שויוה רבנן, הא נמי אפקעתא היא (יבמות צ: וכעי"ז כתובות ג.)

וסוף סוף כי קא משנין שויוהו רבנן לבעילתו בעילת זנות, על כרחך צריך אתה לפרש כמו שפירשתי, שהקידושין נעקרין מעיקרן ולא מכאן ולהבא, והמפרש לומר שויה רבנן לכל מקדשי בביאה בעילת זנות, טעות גמור הוא, וכא להתיר אשת איש המתקדשת בביאה בלא גט מן הטעם הזה, ולא מצינו זאת בתלמוד (כתובות ג.).

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ט מהלכות שמיטה הלכה יח סמג לאוין רעא [טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' יט כא]:

יד ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הלט"ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ס:

טו ג ד מיי' שם הל"יט טוש"ע שם סעי' סא:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואפקעינהו וכו' דאל"כ נזיר. ע' שבת ד' ד ע"א תוס' ד"ה קודם ומכות דף טו ע"ב תוס' ד"ה במאי קמיפלגי:

◆

תוספות רי"ד

כמה מבטלו רב ששת אמר בפני ג' ורב נחמן אמר בפני שנים רב ששת אמר בפני ג' ב"ד קתני ורב נחמן אמר בפני ב' בי תרי נמי ב"ד קרי להו: מאי מפני תקון העולם ר' יוחנן אמר מפני תקון ממזרים וסבר ליה כרב נחמן דאמר בפני שנים מבטלו ובי תרי לית להו קלא ולא שמעה ואזלה ומינסבא ואיכא חקון ממזרים. ור"ל אמר מפני תקון עגונות סבר לה כרב ששת דאמר בפני ג' ובגי' אית להו קלא ושמעה וידעה ולא מינסבא ומיעגנה ויתבה. וקי"ל ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן: ת"ר בטלו מבוטל דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו א"כ מה כח ב"ד יפה פי' אם בטלו לאחר תקון ר"ג בפני עדים שלא בפני השליח מבוטל הוא דאע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחות השליח ורשב"ג אומר אינו יכול לבטלו שלא בפני השליח ולא להוסיף על תנאו אם יש בו שום תנאי: ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה במאי קמיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דרבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא